

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
SECUNDAIR ONDERWIJS**

Afstudeerproject

Geschiedenislessen op de tablet

PROMOTOR
WILLY VANDENREYT
GESCHIEDENIS

SAM BREEMANS
ENGELS - GESCHIEDENIS
ACADEMIEJAAR 2014-2015

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
SECUNDAIR ONDERWIJS**

Afstudeerproject

Geschiedenislessen op de tablet

PROMOTOR
WILLY VANDENREYT
GESCHIEDENIS

SAM BREEMANS
ENGELS - GESCHIEDENIS
ACADEMIEJAAR 2014-2015

Voorwoord

Om mijn opleiding als leerkracht Engels en geschiedenis af te ronden stelde ik dit afstudeerproject samen. Het onderwerp sloot onmiddellijk aan bij mijn interesse als ICT-Coördinator. Het samenbrengen van deze twee interesses en onderwijsvakken was dus een beslissing die snel gemaakt was.

Ik zou in dit voorwoord Willy Vandenreyt willen bedanken voor zijn begeleiding en steun in mijn project.

Daarnaast wil ik graag mijn ouders, mijn zus en mijn vriendin bedanken voor hun steun doorheen mijn gehele opleiding.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	4
INHOUDSOPGAVE	5
INLEIDING	6
1 ONTWIKKELING	5
1.1 DE TABLET.....	5
1.2 DE SOFTWARE.....	5
1.3 WAAROM DE TABLET?.....	7
2 DE GESCHIEDENISLESSEN OP DE TABLET	8
2.1 SPORT EN ONTSPANNING BIJ DE ROMEINEN	8
2.1.1 <i>Motivatiefase</i>	8
2.1.2 <i>Uitvoeringsfase</i>	9
2.1.3 <i>Herhalingsfase</i>	15
2.2 GEZIN EN OPVOEDING BIJ DE ROMEINEN	16
2.2.1 <i>Motivatiefase</i>	16
2.2.2 <i>Uitvoeringsfase</i>	17
2.2.3 <i>Herhalingsfase</i>	23
2.3 LESVOORBEREIDINGEN	23
3 INTERVIEW	24
3.1 DEEL 1: PERSOONLIJKE ERVARING MET TABLETS.....	24
3.2 DEEL 2: OPINIE OVER HET AFSTUDEERPROJECT	25
4 GESCHIEDENISLES OP DE TABLET IN DE LES	26
5 BESLUIT	27
6 LITERATUURLIJST	28
6.1 BOEKEN	28
6.2 VIDEO'S.....	28
6.3 AFBEELDINGEN	29
7 BIJLAGEN	31

Inleiding

De tablet is intussen alom bekend. Volgens de laatste digiMeter peiling, een jaarlijkse peiling van het Vlaamse digitale onderzoekscentrum iMinds, had in september 2014 reeds 56% van de Vlaamse gezinnen een tablet. Dat was een stijging van 15% ten opzichte van 2013. Er wordt een nog grotere stijging verwacht tussen 2014 en 2015.

Geen wonder, want de tablet heeft erg veel potentieel. Ondanks dat potentieel worden ze voornamelijk gebruikt om te e-mailen (52% om te lezen en 31% om te verzenden), om te googlen en informatie op te zoeken (46%), voor sociale media (40%) of om nieuwswebsites te raadplegen (37%). We zien ook dat veel Vlamingen graag de tablet bekostigen maar dat dan weer slechts 55% geld wil spenderen aan een app.

Ikzelf ben al enkele jaren eigenaar van een tablet en ook ik ben schuldig aan dit typisch gebruik, maar als leerkracht in opleiding vroeg ik mij toch af of de tablet niet beter kan gebruikt worden. Mijn lessen geschiedenis verlopen zelden of nooit zonder een ondersteunende presentatie die ik in de klas projecteer op een scherm. Hiermee toon ik afbeeldingen en filmpjes, dit is onmisbaar in het vak geschiedenis. Ik vroeg me af of het niet mogelijk was om de presentatie, ondersteuning en lestekst samen te brengen in één document, in één applicatie op de tablet.

Vooraleer ik definitief voor het onderwerp 'Geschiedenislessen op de tablet' koos ging ik eerst op onderzoek uit. Ik wilde graag achterhalen of er eventueel al bestaande apps waren in verband met geschiedenis. Ik kon bevestigen dat er enkele zeer mooie (maar kostelijke) apps op de markt zijn, maar dat er geen apps beschikbaar zijn om geschiedenis in het klaslokaal te brengen met de tablet.

Hoewel de ondersteuning voor geschiedenis er nauwelijks is zijn er toch scholen die de tablet hebben ingevoerd. Ik was benieuwd hoe deze scholen de tablet gebruikten in de les. Hierop trok ik naar PSSD Green High om een leerkracht geschiedenis hierover te interviewen. De tablet werd al gebruikt voor veel doeleinden, maar echt lesgeven met de tablet zat er niet in. Hierover kan u meer lezen in het hoofdstuk 'Interview'.

Het resultaat van mijn inzet is een geschiedenisboek op de tablet en deze bundel, waarmee ik u als lezer hopelijk kan overtuigen van mijn visie.

1 Ontwikkeling

1.1 De tablet

De tablet computer is een mobiele computer met een touchscreen. Afhankelijk van het model zijn ze uitgerust met een camera, een toetsenbord, een microfoon en zelfs GPS.

Er zijn verschillende merken die tablet computers aanbieden, waaronder de bekendste merken als:

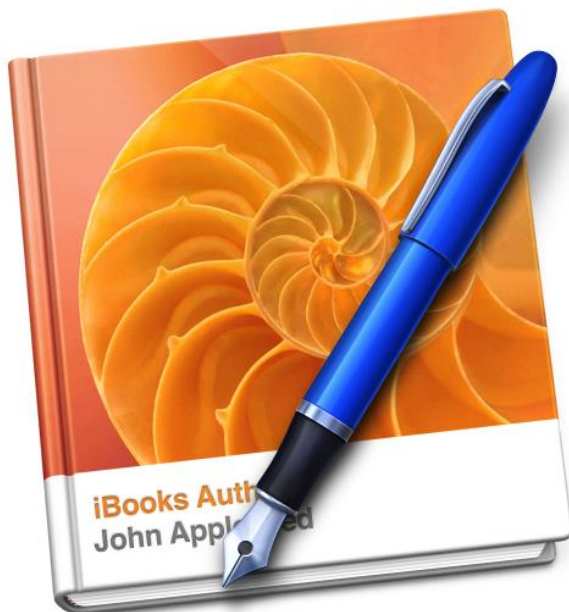
- Apple
- Samsung
- Sony

Aanvankelijk wilde ik geschiedenislessen ontwikkelen die open-platform zijn, dit wil zeggen dat het op elk soort software van elk merk kan geopend worden. Het was jammer genoeg binnen mijn tijdspanne niet mogelijk om het resultaat te behalen dat ik voor ogen had. De soorten software, hoofdzakelijk Apple iOS en Google Android, zijn te verschillend.

Uiteindelijk heb ik gekozen voor de Apple iPad met het iOS besturingssysteem omdat dit de meest verkochte tablet is en ik persoonlijk meer ervaring heb met het product.

1.2 De software

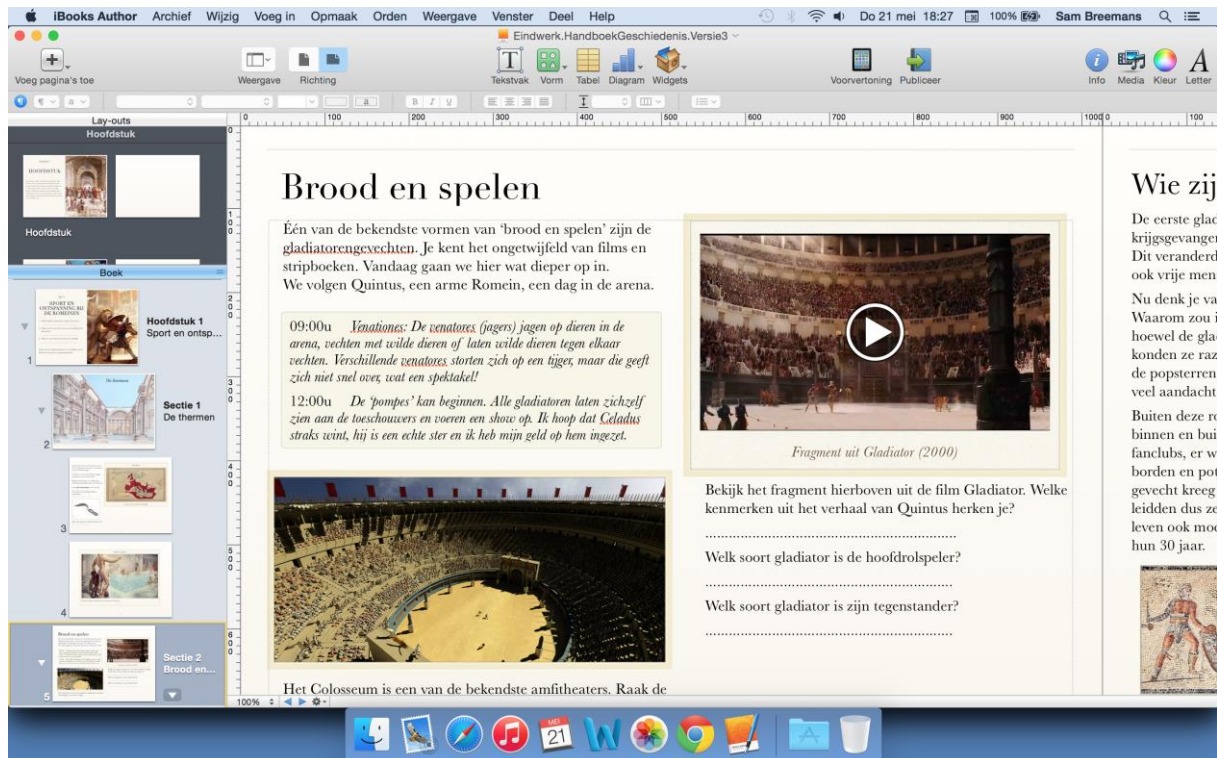
Om de geschiedenislessen samen te stellen heb ik iBooks Author gebruikt. Deze software ontwikkeld door Apple is een gratis softwarepakket voor het Apple besturingssysteem OSX om boeken te schrijven en deze later als PDF of te slaan of als e-book uit te geven op de iBooks store.

Afbeelding 1: Logo iBooks Author

In het programma is het mogelijk om verschillende sjablonen te gebruiken en allerlei onderdelen in te voegen zoals:

- Tekst
- Video
- Afbeeldingen
- Hyperlinks
- Toetsen
- Widgets

Afbeelding 2: Schermafbeelding iBooks Author

Het enige nadeel bij deze software is dat het niet mogelijk is om vakken te voorzien om notities in te typen. Dit heb ik opgelost door de 'notitie' functie te gebruiken. De leerlingen kunnen 2 maal op een leeg notitielijntje tikken en zo een notitie toevoegen. Om de notitie terug op te roepen moeten ze op een notitielabel tikken. De notitie is dus niet zichtbaar in de tekst.

1.3 Waarom de tablet?

Deze eindeloze discussie is vaak gevoerd. Bij elk innovatief product zijn er zowel voor- als tegenstanders. Persoonlijk zie ik veel voordelen in het gebruik van een tablet in de klas. Ik haal verschillende voordelen kort aan.

Als eerst worden de zware handboeken en werkschriften verleden tijd. Leerlingen dragen soms een enorm gewicht aan boeken rond op school. Met een tablet worden de boeken vervangen door één toestel van ongeveer 600 gram.

Als tweede kunnen de inhoud van de apps zeer frequent en gemakkelijk aangepast worden indien dit nodig is. Wanneer scholen nieuwe boeken aankopen willen zij deze zo lang mogelijk in gebruik houden door de kostprijs ervan. Dit probleem doet zich niet voor met een tablet.

Ten slotte is de app zeer interactief. Alle lesteksten, afbeeldingen en video's worden verzameld in een bestand. De leerlingen hebben altijd en zeer snel toegang tot alle leermaterialen. Hiermee wordt de drempel verlaagd om leerstof te herbekijken.

2 De geschiedenislessen op de tablet

De lessen die ik samengesteld heb zijn bedoeld voor leerlingen in het tweede leerjaar van de eerste graad. In dit hoofdstuk geef ik kort uitleg per onderdeel van elke les. Om een volledig lesverloop te zien kan u voorbeelden van lesvoorbereidingen vinden in het hoofdstuk 'Bijlagen'.

2.1 Sport en ontspanning bij de Romeinen

Als eerste les koos ik voor sport en ontspanning bij de Romeinen. Dit is naar mijn mening het interessantste onderwerp over de Romeinen. Het spreekt ook erg tot de verbeelding van de leerlingen en biedt de mogelijkheid om afbeeldingen en video's in te verwerken.

2.1.1 Motivatiefase

Op bladzijde 1 voorzie ik een inleiding en motivatie voor deze les. In dit deel is het de bedoeling om de leerlingen te individualiseren en om ze te laten nadenken over hun eigen leefwereld. Wanneer dit gebeurd is leg je de link naar het verleden en maak je de vraagstelling.

Met vragen als "Waarom was dit niet mogelijk?" en "Wat deden ze dan wel" krijgen de leerlingen zin om aan het lesonderwerp te beginnen.

Afbeelding 3: Inleiding Sport en ontspanning bij de Romeinen

2.1.2 Uitvoeringsfase

De uitvoeringsfase is het eigenlijk deel waarin er wordt lesgegeven. Deze les over sport en ontspanning heb ik opgedeeld in 4 delen:

- De thermen
- Brood en spelen
- De wagenrennen
- Sport

De thermen

Het eerste deel gaat over de thermen, Romeinse badplaatsen waar het volk ontspanning kon vinden. De leerlingen bekijken een video en afbeeldingen in de galerij over de thermen en zoeken de oplossingen van de vragen.

iPad
14:23
98%

De Romeinen kunnen niet gamen of naar de bioscoop gaan, maar wat ze wel kunnen is naar de thermen gaan.

'Thermen' wil niet enkel 'baden' zeggen, het staat voor veel meer dan dat.

Bekijk rechts de video en ontdek welke activiteiten beschikbaar zijn in de thermen.

Zoek **vijf activiteiten** in de thermen.
.....

Hoe zouden wij vandaag 'thermen' omschrijven?
.....

Wat is dit voorwerp? Waar dient het voor?
.....

3

Afbeelding 4: Schermafbeelding 'De thermen'

Brood en spelen

Het tweede deel gaat over brood en spelen, waarin het Romeinse volk spektakel kon bijwonen. Het meeste bekende onderdeel hiervan zijn de gladiatorenspelen. De meeste leerlingen hebben zeker al eens over gladiatorenspelen gehoord of hebben het al eens op TV gezien, maar weinigen weten het fijne ervan. In dit deel gaan we wat dieper in op de gladiatoren zelf.

De leerlingen lezen eerst een tekst over een Romein, Quintus. Hij gaat een dag naar de gladiatorenspelen. In de tekst worden gladiatoren beschreven. Hierna moeten de leerlingen de video bekijken en achterhalen welk soort gladiator elke speler is.

De leerlingen kunnen de afbeelding van het Colosseum aanraken, waarop ze naar een website worden gelinkt waar ze binnen in het Colosseum kunnen rondkijken.

iPad
14:24
98%

Brood en spelen

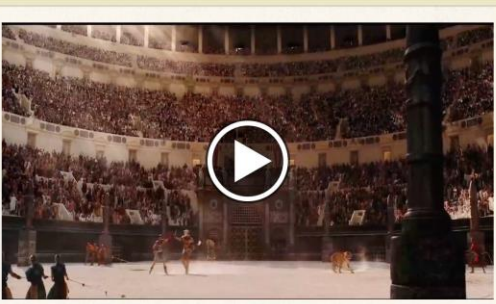
Één van de bekendste vormen van 'brood en spelen' zijn de gladiatorenvechten. Je kent het ongetwijfeld van films en stripboeken. Vandaag gaan we hier wat dieper op in. We volgen Quintus, een arme Romein, een dag in de arena.

09:00u *Venationes: De venatores (jagers) jagen op dieren in de arena, vechten met wilde dieren of laten wilde dieren tegen elkaar vechten. Verschillende venatores storten zich op een tijger, maar die geeft zich niet snel over, wat een spektakel!*

12:00u *De 'pompes' kan beginnen. Alle gladiatoren laten zichzelf zien aan de toeschouwers en voeren een show op. Ik hoop dat Celadus straks vindt, hij is een echte ster en ik heb mijn geld op hem ingezet.*

Het Colosseum is een van de bekendste arena's. Raak de afbeelding aan en neem een kijkje!

Fragment uit Gladiator (2000)

Bekijk het fragment hierboven uit de film Gladiator. Welke kenmerken uit het verhaal van Quintus herken je?

.....

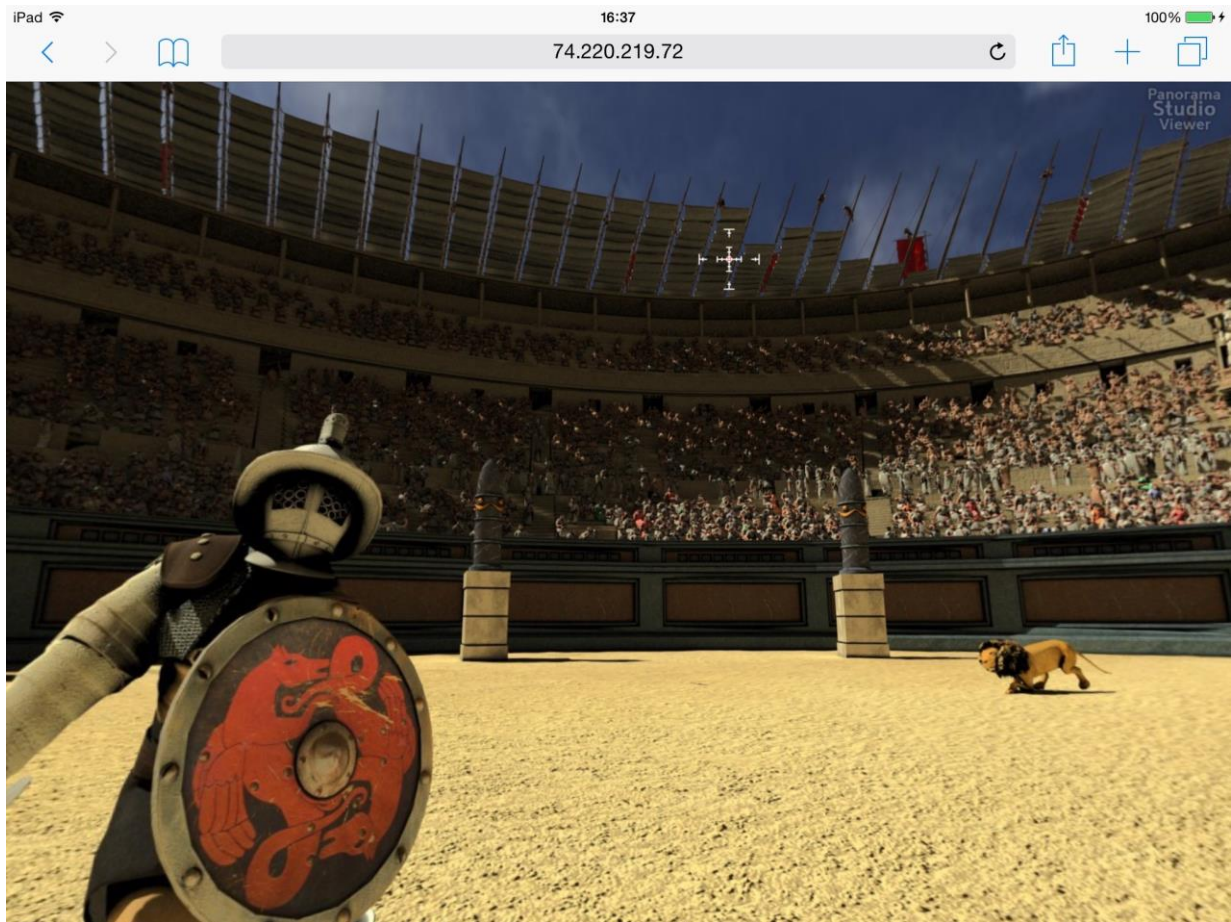
Welk soort gladiator is de hoofdrolspeler?

.....

Welk soort gladiator is zijn tegenstander?

.....

Afbeelding 5: Schermafbeelding 'Brood en spelen'

Afbeelding 6: Schermafbeelding 'Binnen in het Colosseum'

Wie zijn de gladiatoren?

Vervolgens verdiept de les zich wat meer in de identiteit van de gladiatoren.

Er worden veel vragen beantwoord, bijvoorbeeld: “Wie zijn de gladiatoren?”, “Kon iedereen gladiator worden?”

Als slot voor dit onderdeel bekijken de leerlingen een video over de gladiatorenschool. De video is Engelstalig maar Nederlands ondertiteld. De leerkracht stelt hierop herhalingsvragen.

Wie zijn de gladiatoren?

De eerste gladiatoren waren enkel slaven, misdadigers of krijgsgevangenen van Rome, zij vochten voor hun vrijheid. Dit veranderde in de eerste eeuw v.C. Vanaf toen konden ook vrije mensen gladiator worden.

Nu denk je vast, waarom wil iemand gladiator worden? Waarom zou iemand zijn leven riskeren uit vrije wil? Wel, hoewel de gladiatoren officieel een lage status hadden konden ze razend populair worden. Je kon ze vergelijken met de popsterren of topvoetballers van nu. Ze hadden genoten veel aandacht van vrouwen, zo blijkt uit grafopchriften.

Buiten deze roem viel er ook aardig wat geld te verdienen binnen en buiten de arena. Succesvolle gladiatoren kregen fanclubs, er werden poppetjes, borstbeelden, mozaïeken, borden en potjes met hun afbeelding erop verkocht. Na elk gevecht kreeg de winnaar een geldprijs. Sommige gladiatoren leidden dus zeker geen armzalig leven, hoe kort of lang dat leven ook mocht duren. De meeste gladiatoren stierven voor hun 30 jaar.

Gladiator worden

Een gladiator zou het niet lang uithouden in de arena zonder enige ervaring. In gladiatorenscholen (*Ludii*) konden mannen ervaring opdoen in het vechten. De leraren waren vaak gladiatoren die hun pensioen gehaald hadden. Zo leerde elke leraar een andere stijl van vechten en het vechten met verschillende wapens.

De leerlingen vochten tegen elkaar met houten wapens of op poppen om te leren steken, zwaaien of hakken.

Kijk op de volgende pagina de video.

6

Afbeelding 7: Schermafbeelding ‘Wie zijn de gladiatoren?’

De gladiatorenschool: Terry Jones dompelt zich een dag in het leven van een gladiator. Het is echter niet zo gemakkelijk als hij had verwacht!

7

Afbeelding 8: Schermafbeelding video gladiatorenschool

De wagenrennen

Net zoals de gladiatorenengevechten waren wagenrennen ook een spektakel om naar te kijken en hoewel de wagenrennen op het eerste gezicht minder gewelddadig lijken was het toch een levensgevaarlijke sport.

De leerlingen lezen de tekst en kijken naar de video en lossen de herhalingsvragen van de leerkracht op.

iPad 14:24 98%

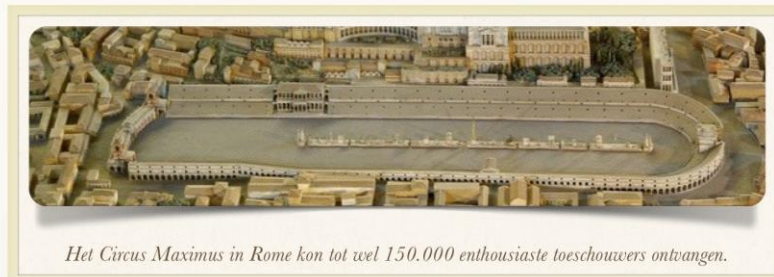
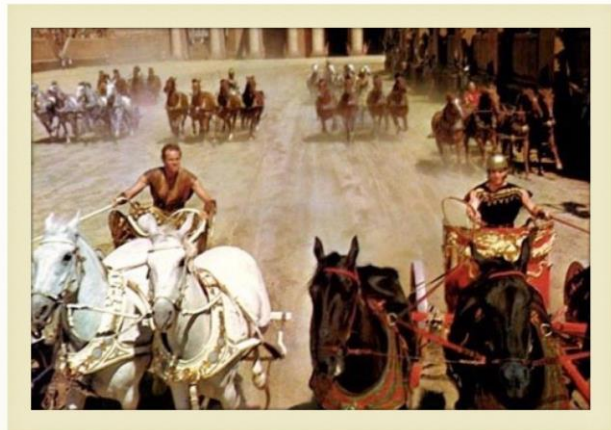
De wagenrennen was een populaire attractie. Het doel van de wedstrijd was om als eerste de zeven rondes van de arena af te leggen, natuurlijk liefst zo snel mogelijk.

Hoe korter de menner door de bocht kon rijden, hoe kleiner de afstand van de rondes werd, maar hoe groter het risico werd dat zijn wagentje de *meta* (hoeksteen) zou raken.

Daarbuiten verliep de race alles behalve eerlijk: de menners mochten elkaar de pas afsnijden, elkaars paarden verwarren door hen te slaan of elkaar tegen de muur aan rammen.

Het risico dat de renners namen was dus aanzienlijk, maar daar gaven de supporters niets om. Voor hen betekende dit alleen maar meer spektakel!

Menner en hun paarden groeiden uit tot echte idolen en de menners werden steenrijk. Maar vaak was dit ook van korte duur door de dodelijke aard van de sport.

11

Afbeelding 9: Schermafbeelding 'De wagenrennen'

Sport

Sport bij de Romeinen is een weinig besproken onderwerp. Dit onderdeel wordt meestal besproken bij de Grieken. De Romeinen hebben inderdaad veel sporten overgenomen van de Grieken, maar speelden nog verschillende andere sporten.

In dit laatste onderdeel achterhalen de leerlingen met behulp van de tekst en de afbeeldingen uit de galerij de antwoorden op de vragen van de leerkracht.

iPad
14:25
98%

Sport

De Romeinen werden lange tijd getypeerd als een passief volkje dat enkel belangstelling had in bloedvermaak, zoals de gladiatorenspelen en het wagenrennen. Toch blijkt er uit bronnenmateriaal dat de Romeinen intensief aan sport deden, zowel de armen, de middenklasse als de arme bevolking.

Zowel in hun vrije tijd als voor het werk. Denk maar aan de Romeinse soldaten, die regelmatig erg intensieve trainingen moesten doorgaan.

Rijke senatoren lieten hun villa's uitrusten met sportfaciliteiten en het gewone volk vermaakte zich met zwemmen in de thermen en met worstelen en balspelen op de sportpleinen.

Ook de Griekse sporten zoals hardlopen, speerwerpen en verspringen waren terug populair geworden.

Ook de Romeinse vrouwen doen aan sport. Deze mozaïek uit Sicilië toont vrouwen die lopen, balspelen of met gewichten trainen.

De tweede vrouw van links onder ontvangt een palmblad en kroon voor de winst van een sportwedstrijd.

12

Afbeelding 10: Schermafbeelding 'Sport'

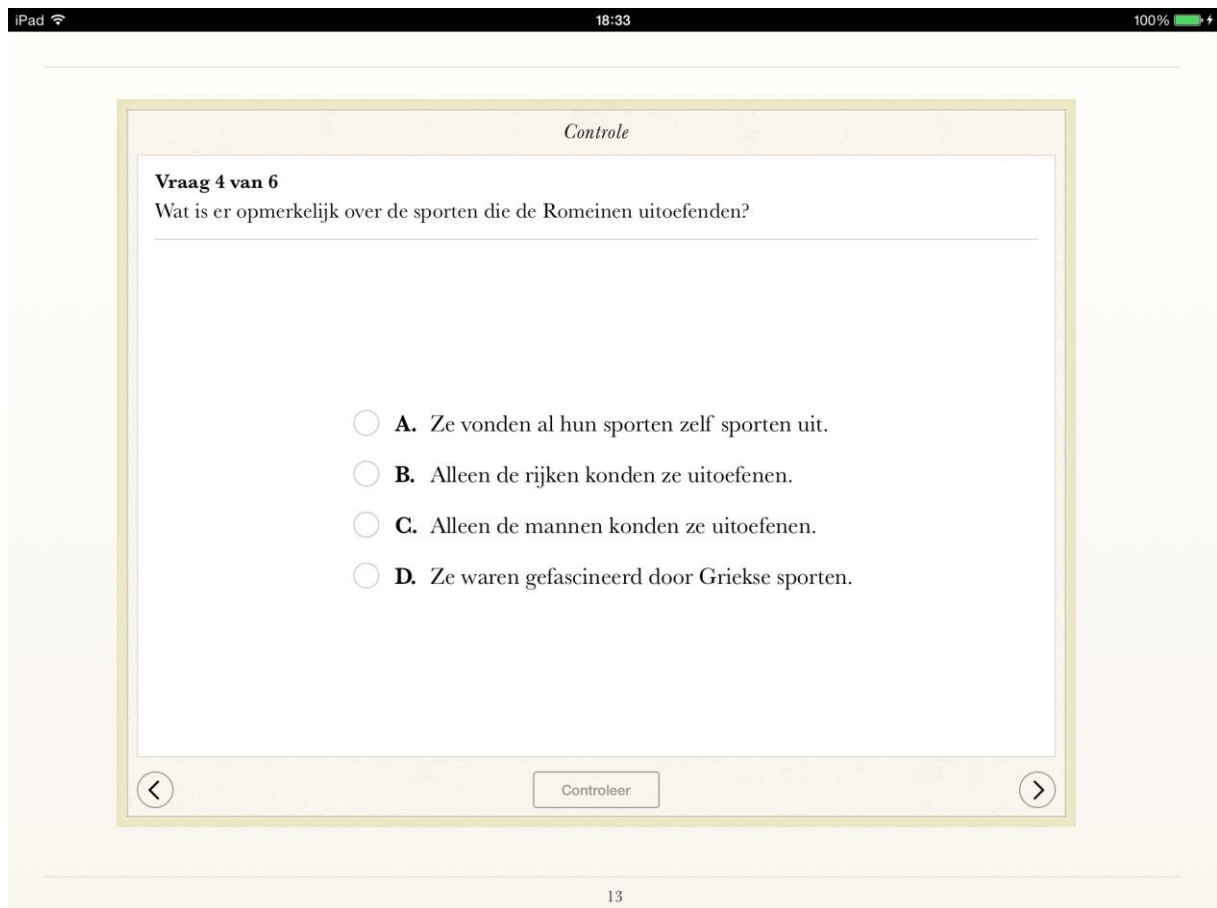
Extra

Als extra is er een video voorzien die de leerlingen thuis kunnen bekijken of indien er lestijd over is. Het is een zeer interessante video waarin Fik Meijer, oudhistoricus en intussen professor emeritus, vertelt hoe je het tot gladiator kon schoppen in Rome, waarin hij geen detail weglaat.

2.1.3 Herhalingsfase

In de herhalingsfase worden nog enkele lesdoelstellingen gecontroleerd door enkele herhalingsvragen te stellen. In plaats van dit meteen mondeling met de leerlingen te doen heb ik een controlepagina gemaakt. Hier kunnen de leerlingen eerst op de tablet individueel de herhalingsvragen oplossen alvorens deze kort klassikaal besproken worden.

Het voordeel hiervan is dat elke leerling de vragen oplost in plaats van de hele klas samen. Hierdoor is de interactie per leerling veel hoger dan in klassikaal verband.

Afbeelding 11: Schermafbeelding lescontrole

2.2 Gezin en opvoeding bij de Romeinen

Als tweede lesonderwerp koos ik voor het onderwerp 'Gezin en opvoeding bij de Romeinen'. Net zoals het eerste lesonderwerp leent deze les zich uitstekend voor gebruik op de tablet.

2.2.1 Motivatiefase

Ik vertrek terug vanuit een actualisering en individualisering. We beginnen over het gezin bij de leerlingen thuis. Wie heeft het meest te zeggen bij belangrijke beslissingen? Daaruit kunnen ze afleiden dat vader en moeder gelijk zijn. Daarop gaan we verder naar de mensenrechten in ons land. Zowel mannen als vrouwen zijn gelijk. We maken een vraagstelling:

“In ons land heeft iedereen evenveel rechten, maar is dat in elk land zo?”

Nee, jammer genoeg niet. Dit verandert in de ruimte, maar ook in de tijd. Dat brengt ons bij de volgende vraagstelling.

“Was iedereen gelijk in het Oude Rome?”

Afbeelding 12: Schermafbeelding inleiding 'Gezin en opvoeding bij de Romeinen'

2.2.2 Uitvoeringsfase

Ook deze uitvoeringsfase is opgedeeld, ditmaal in 5 delen:

- Het Romeins gezin
- Romeinse namen
- Het Romeins huwelijk
- De Romeinse opvoeding
- Een dag in het leven van een Romeinse tiener

Het Romeins gezin

In dit deel hebben we het over het Romeins gezin, de samenstelling ervan en de rechten van elk individu. De leerlingen leren dat de Pater Familias alle macht heeft en over alles mag beslissen. De leerlingen lossen met behulp van de video en de tekst een opdracht op. In deze opdracht moeten ze elke persoon van het gezin benoemen.

iPad 10:21 100%

Het Romeins gezin

Het gemiddeld Vlaams gezin telt 3 tot 4 personen, maar dit is veranderlijk doorheen de tijd en de ruimte. In Congo bijvoorbeeld, krijgt elke vrouw gemiddeld 6 geboorten.

Vandaag gaan we even dieper in op de **tijd**. Hoe ging het eraan toe in een gezin in de Romeinse tijd?

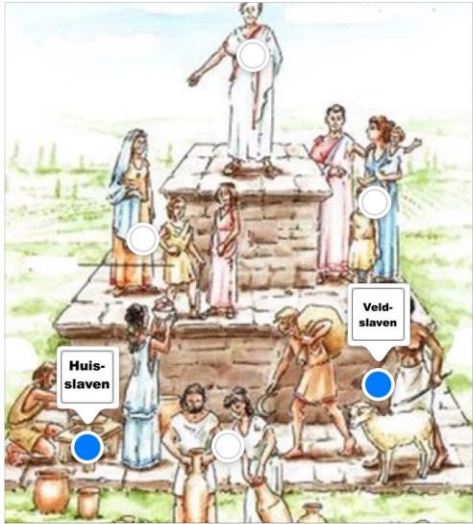
Bekijk onderstaand filmpje en lees de tekst op de volgende pagina. Met behulp hiervan probeer je de juiste benamingen in de familie stamboom hiernaast te plaatsen.

Video: Het Romeins gezin

Uit wie bestond een Romeins gezin?

Sleep de juiste naam naar de juiste persoon.

Vrouw en kinderen

Pater Familias

Zoon met vrouw en kinderen

Cliens

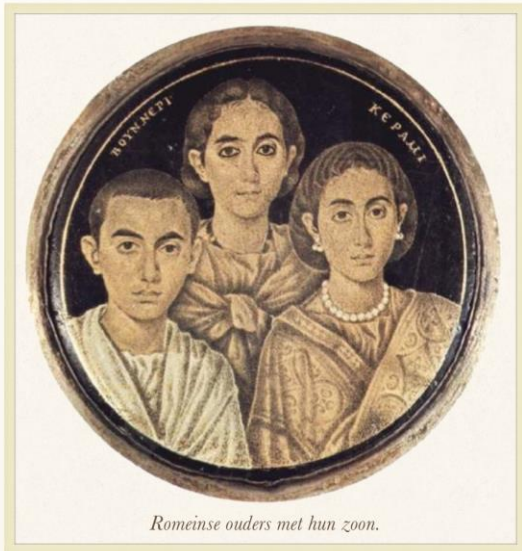
Controleer

15

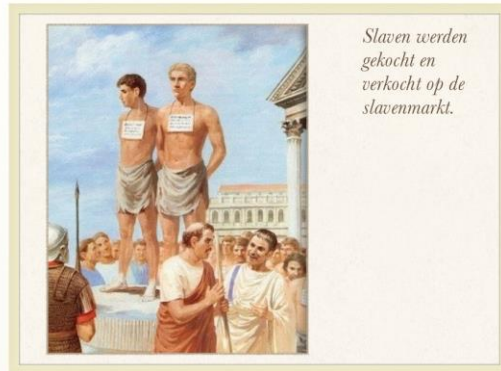
Afbeelding 13: Schermafbeelding 'Het Romeins gezin'

Het Romeins gezin verschilt heel wat ten opzichte van het gezin zoals we dat nu kennen. Wat het meest opvalt is dat het Romeins gezin veel groter is.

In de meeste hedendaagse gezinnen staan de vader en de moeder samen aan het hoofd van het gezin. Bij de Romeinen was dit de *Pater Familias*, hij was de oudste man van de familie.

Romeinse ouders met hun zoon.

Slaven werden gekocht en verkocht op de slavenmarkt.

Elk gezinslid moest gehoorzaam zijn. In ruil voor deze gehoorzaamheid kregen de familieleden bescherming van hun pater familias, en dat was geen kleine verantwoordelijkheid. Wanneer een familielid iets mispeuterde werd de familievader daarvoor verantwoordelijk gesteld.

Rechtstreeks onder de familievader stonden zijn vrouw en zijn kinderen. Het gezin van zijn zoon hoorde daar ook bij.

De rijke gezinnen hadden ook slaven. De huisslaven werkten in en rond het huis voor dagdagelijkse taken en onderhoud. De veldslaven werkten op het landgoed van de familie.

Als laatst behoorden ook de cliens tot de familie. De Pater Familias kon op politieke hulp en bescherming van zijn cliens rekenen.

Afbeelding 14: Schermafbeelding lestekst 'Het Romeins gezin'

Romeinse namen

Dit is een erg leuk en creatief onderdeel. De leerlingen bekijken een video over de Romeinse naamgeving. Een Romeinse zoon kreeg een eigen voornaam, en als achternaam twee namen van zijn vader. Jammer genoeg waren er maar 18 voornamen om uit te kiezen.

Dochters kregen een vrouwelijke versie van de voornaam van hun vader. Zij kregen geen achternamen maar een nummer.

Bijvoorbeeld: De eerste dochter heette Julia 1, de tweede dochter Julia 2, etc.

De leerlingen moeten na het kijken van de video hun eigen Romeinse naam achterhalen.

iPad
10:21
100%

Romeinse namen

Video: Romeinse namen

Bekijk de video en los de vragen op.

<p>Wat is jouw naam?</p> <p>.....</p> <p>Wat is de naam van je vader?</p> <p>.....</p>	<p>Wat zou jouw naam volgens het Romeinse systeem geweest zijn?</p> <p>.....</p> <p><i>(De meisjes mogen creatief zijn! Denk eraan hoeveel zussen je hebt.)</i></p>
--	---

17

Afbeelding 15: Schermafbeelding 'Romeinse namen'

Het Romeins huwelijk

‘Het Romeins huwelijk’ gaat dieper in op de rechten van de Romeinse vrouw, of eerder de rechten die ze niet hadden in een huwelijk. De leerlingen moeten 4 discriminaties van de Romeinse vrouw in de tekst zoeken.

Onderdaan de bladzijde is er nog een spottende cartoon over het Romeins huwelijk voorzien. Deze wordt samen met de leerlingen kort besproken.

iPad 10:21 100%

Het Romeins huwelijk

De Romeinse maatschappij was een mannenmaatschappij. De vrouw was ondergeschikt aan de man. Vandaag mogen vrouwen net als mannen gaan stemmen, maar dat mochten de Romeinse vrouwen niet. Een rol in de politiek uitmaken was al helemaal uitgesloten, ze mochten dus geen openbare ambt bekleden.

Wat moest de Romeinse vrouw dan wél doen? Ze stond in voor de huishouding en de eerste opvoeding van de kinderen. Ze mocht ook het familiebezit beheren.

Kinderen waren erg belangrijk in Rome. Door zijn kinderen kon een man zijn naam verderzetten. Wanneer een Romeins koppel alleen dochters kreeg konden zij een erfgenaam adopteren, zo werd het voortbestaan van de familienaam toch gegarandeerd. Maar als het koppel geen kinderen kon krijgen kreeg de vrouw de schuld. Dit kon de Romeinse man als reden gebruiken om zijn vrouw te verlaten.

Net zoals vandaag kwamen scheidingen ook voor in het oude Rome. Wanneer een Romein zijn status kon verbeteren door een machtigere en rijkere familie aan te trouwen liet hij die kans niet liggen. De vrouw behield dan wel haar naam en ze kreeg haar eigendommen terug.

Meisjes werden al op vroege leeftijd uitgehuwelijkt, vaak al tussen hun 12de en 14de jaar, met mannen die vaak al veel ouder waren. Een man trouwde pas als hij zeker was dat hij een gezin kon onderhouden. Tegen die tijd was hij meestal al rond de 20 à 35 jaar oud!

Op welke manieren werden Romeinse vrouwen gediscrimineerd?

1.
2.
3.
4.

18

Afbeelding 16: Schermafbeelding ‘Romeins huwelijk’

De Romeinse opvoeding

Dit onderdeel is het interessantst als je begint met een actualiseren zoals ik in mijn lesvoorbereiding heb geschreven. Ik vraag aan de leerlingen waarom ze op dit moment achter de schoolbanken zitten. Je komt tot de conclusie dat dit moet van de overheid en dat Belgische kinderen een leerplicht hebben tot 18 jaar.

Dan schakel je weer over naar een vraagstelling:

“Gingen de Romeinse kinderen wel naar school? En zo ja, ook tot hun 18 jaar?”

Daarna kunnen de leerlingen de vragen over het Romeins onderwijs in de controle oplossen met behulp van de video en de tekst.

De Romeinse opvoeding

In België hebben we een leerplicht. Dit wil zeggen dat alle kinderen tot hun 18 jaar moeten leren.

Maar moesten de Romeinse kinderen zelfs wel naar school? Los met behulp van de video onderaan en de tekst beantwoord de vragen op bladzijde 21.

De Romeinse school

Alle Romeinse kinderen bleven tot hun 7de jaar thuis bij hun moeder. In rijke gezinnen werden kinderen vaker opgevoed door huisslavinnen.

Alle kinderen, arm en rijk, gingen van hun 7 tot 11 jaar naar de lagere school. Hier leerden zij tellen, lezen en schrijven.

De kinderen kregen les van de *magister*. Een klas bestond uit tot wel 30 leerlingen. Omdat zo'n grote klas nogal wat drukte kon veroorzaken had de magister een zweep of een stok waarmee hij de kinderen kon straffen als ze zich niet gedroegen.

Na hun 12 jaar stopte het onderwijs voor de arme kinderen. Onderwijs was betalend en zij hadden alles geleerd wat ze nodig hadden om aan het werk te gaan. De meisjes leerden de kneepjes van het huishouden en werden al vroeg uitgehuwelijkt.

De magister met zijn leerlingen.

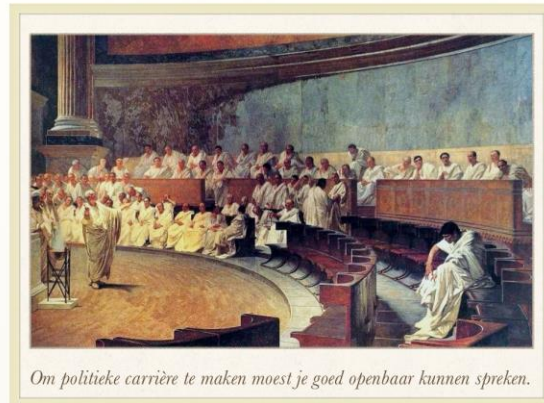
19

Afbeelding 17: Schermafbeelding 'De Romeinse opvoeding'

De rijke jongens gingen verder naar de middelbare school. In deze scholen werden teksten van klassieke Romeinse schrijvers bestudeerd. Ook muziek, mythologie en aardrijkskunde en wiskunde zaten in het lespakket.

Ze moesten poëzie uit het hoofd leren om hun welsprekendheid te oefenen. Studeren was dus vooral het afdreunen van teksten.

Zonen van senatoren en andere rijke families studeerden na het middelbaar onderwijs verder aan de retorenschool voor retoriek of welsprekendheid. Deze kinderen hadden meestal een politieke carrière op het oog, en daarvoor moesten ze goed in het openbaar kunnen spreken!

Om politieke carrière te maken moest je goed openbaar kunnen spreken.

20

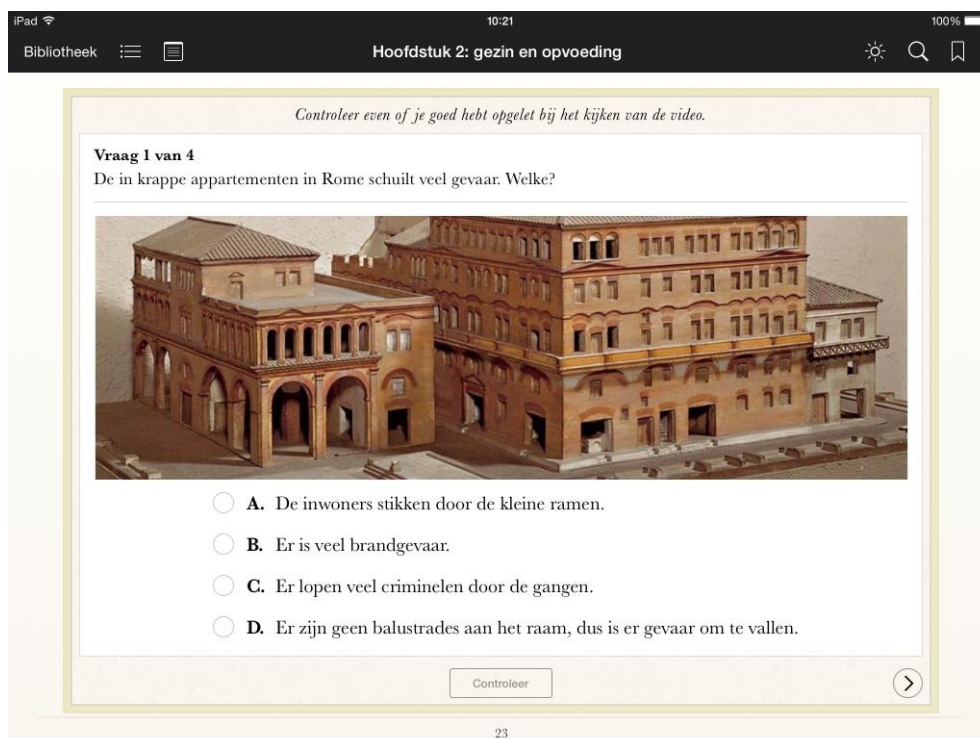
Afbeelding 18: Schermafbeelding tekst 'De Romeinse opvoeding'

Een dag in het leven van een Romeinse tiener

Een erg interessante manier om de uitvoeringsfase af te sluiten. De leerlingen volgen in een video een Romeinse tiener, Lucius, een dag doorheen Rome. Na het bekijken van de video lossen de leerlingen enkele vragen op in de controle.

Afbeelding 19: Schermafbeelding video 'Een dag in het leven van een Romeinse tiener'

Afbeelding 20: Schermafbeelding controle 'Een dag in het leven van een Romeinse tiener'

2.2.3 Herhalingsfase

Zoals in de herhalingsfase in de eerste les worden nog enkele lesdoelstellingen gecontroleerd door enkele herhalingsvragen te stellen. Ook hier lossen de leerlingen eerst de vragen op in een controlepagina.

2.3 Lesvoorbereidingen

Voor elke les heb ik een optionele lesvoorbereiding voorzien. Hierbij wil ik benadrukken dat de lesvoorbereidingen optioneel zijn. Ik heb de lesvoorbereidingen opgesteld zoals ik de les zou geven, maar niet elke leerkracht is hetzelfde. Als een andere leerkracht zich comfortabeler voelt om een bepaald deel in verhaalvorm aan te leren is dat perfect mogelijk.

Het geschiedenisboek is een middel om les te geven en het is mijn bedoeling dat elke leerkracht het boek op zijn of haar eigen unieke manier kan gebruiken.

De lesvoorbereidingen die ik voorbereid heb kan u terugvinden in het hoofdstuk 'Bijlagen'.

3 Interview

In enkele secundaire scholen is de integratie van tablets in het onderwijs reeds begonnen. Een voorbeeld hiervan is PSSD Green High in Diepenbeek. Ik nam contact op met mevrouw Mascia, leerkracht geschiedenis, voor een interview.

Ik heb het interview opgesplitst in twee delen:

- Deel 1: Persoonlijke ervaring met tablets
- Deel 2: Opinie over het afstudeerproject

In het eerste deel bevroeg ik mevrouw Mascia over haar persoonlijke ervaringen met tablets thuis en in de les. Vervolgens wilde ik er achter komen hoezeer zij reeds vertrouwd was met tablets alvorens er les mee te geven.

In het tweede deel laat ik haar mijn geschiedenisboek op de tablets zien en vraag ik haar opinie.

Het interview werd afgenomen op 12 mei 2015.

3.1 Deel 1: Persoonlijke ervaring met tablets

In welk jaar werden de tablets ingevoerd in PSSD?

- *In 2012 zijn de tablets ingevoerd in deze school.*

Had u al ervaring met tablets alvorens deze werden ingevoerd op school?

Hebt u het gevoel dat u de meeste mogelijke toepassingen van een tablet kent?

- *Ja, ik had zelf al een tablet. De meeste toepassingen ken ik en ik kan deze ook gebruiken.*

Heeft de school bijscholing voorzien voor tablets in het onderwijs?

- *Ja, zeer veel ondersteuning. Elke woensdag hadden wij een verplicht overleg binnen de vakgroep over de tablets. Hier wisselden wij informatie, applicaties en advies uit.*

Welk systeem rond tablets hanteert PSSD? Bring Your Own Device (BYOD)?

- *We hanteren het Bring Your Own Device systeem. De leerlingen kopen zelf een tablet aan en brengen deze mee naar school.*

Zijn ze gebonden aan een bepaald merk?

- *De leerlingen zijn niet gebonden aan een merk of besturingssysteem. Verschillende leerlingen hadden voordien al een tablet thuis. We wilden deze leerlingen niet dwingen om weer een nieuwe tablet aan te schaffen.*

Gebruikt u elke les de tablet?

- *Niet elke les, maar toch heel vaak. Vandaag heb ik de tablets in elke les gebruikt. Het hangt ervan af welke lessen ik moet geven. De ene les leent zich beter om de tablet te gebruiken dan de andere.*

Op welke manier gebruikt u de tablet in de les?

- *Op veel verschillende manieren. De leerlingen maken groepswerken en taken op de tablet, zowel op school als thuis. Soms laat ik de leerlingen toetsen invullen via Google enquêtes. Ze doen ook regelmatig opzoekwerk in de les en thuis.*

Hebt u specifieke applicaties tot uw beschikking voor uw vak?

- *De leerlingen hebben geen vakspecifieke apps maar ze hebben een algemene app bundel. De app bundel omvat verschillende apps die zijn geselecteerd door de school en de vakgroepen. Deze app bundel moet verplicht op hun tablet staan.*

Denkt u dat er een betere ondersteuning kan zijn voor uw vak? Bijvoorbeeld door aangepaste apps.

- *Er bestaan zeer mooie applicaties over allerhande onderwerpen uit de geschiedenis, maar vaak zijn deze niet bruikbaar door de taalbarrière of door het kostenplaatje. Sommige apps zijn erg duur, we kunnen de leerlingen niet verplichten deze kosten te maken.*

3.2 Deel 2: Opinie over het afstudeerproject

Wat is uw eerste indruk?

- *Super! Zeer mooi gemaakt. Je zorgt voor een goede integratie van afbeeldingen en filmpjes.*

Denkt u dat dit een toevoeging kan zijn aan de les geschiedenis?

- *Zeker en vast.*

Zou u het zelf gebruiken indien een uitgever of een ontwikkelaar het uitbrengt?

- *Ik zou het meteen gebruiken, maar in mijn ogen is het de rol van de uitgevers om deze applicaties te ontwikkelen, uit te brengen en mee te leveren in hun pakket. Het is niet voor elk vak mogelijk om zowel de boeken als de tablet applicatie te kopen vanwege de kosten. Andere uitgevers ontwikkelen niet eens een applicatie. Dat is jammer, want geschiedenis is een vak waarin het visuele een belangrijke rol speelt en de tablet kan daar perfect voor dienen. Als deze applicatie beschikbaar zou zijn zou ik het meteen gebruiken in de les.*

4 Geschiedenisles op de tablet in de les

Na alle voorbereidingen was het tijd om de applicatie uit te proberen in het klaslokaal. Meneer Vandenreyt kon voor mij een klas in het tweede jaar Latijn vrijmaken om het project uit te testen. Dit ging door in het Sint-Jozefinstituut Bokrijk.

Ik begon mijn les met een korte inleiding in PowerPoint. Hierin heb ik enkele afspraken en instructies met de leerlingen overlopen. Hoewel ik hier enkele minuten leestijd mee ben verloren was dit toch een noodzakelijke stap. De leerlingen zijn het niet gewoon om les te krijgen op de tablet en op deze manier kon ik aardig wat moeilijkheden vermijden.

De leerlingen waren erg enthousiast om met de tablet te werken en de les verliep erg vlot. Er was een goede afwisseling tussen de interactie met de leerlingen en het zelfstandig werk op de tablet. Vooral de filmpjes en de online widget (rondkijken in het Colosseum) konden op veel positieve opmerkingen rekenen.

Enkel het plaatsen van eigen notities lukte niet meteen bij elke leerling en zal ook een klein hekelpunt blijven in deze applicatie.

Afbeelding 21: De leerlingen kijken een video en lossen de vragen op

5 Besluit

Door mijn interesse in geschiedenis en ICT, door de kennis die ik doorheen de opleiding heb opgedaan en door de hulp van Willy Vandenreyt heb ik dit eindwerk kunnen samenstellen. Het resultaat is een innovatief eindwerk waaruit ik zelf veel geleerd heb en waar ik zeer trots op ben.

De zware boeken en schriften worden vervangen door de tablet. In tegenstelling tot een papieren handboek kan de inhoud simpel en eindeloos geüpdatet worden zonder nieuwe aankopen. Het invoegen van extra lesmateriaal is nooit zo simpel geweest. In mijn geschiedenisboek app zal je zien dat het mogelijk is om alle inhoud samen te bundelen in één bestand en dat de app uiterst geschikt is voor ingebruikname in de klas.

6 Literatuurlijst

6.1 Boeken

- CORBISHLEY, M., *De Romeinse wereld*. Zuidnederlandse Uitgeverij, Aartselaar, 1989.
- CORBISHLEY, M., Het dagelijks leven in de Romeinse tijd. Harmelen, Ars Scribendi BV, 1994
- BOMBARDE, O. en MOATTI, C., *Hoe leefden de Romeinen?*, Uitgeverij Infoboek, Meerhout, 1989.
- MEIJER, F. en SCHUTTEN, J.P., *Paarden, zwaarden en rare baarden: Sport bij de Romeinen.*, EM. Querido's Uitgeverij, Amsterdam, 2013.
- MATYSZAK, P., *Het oude Rome.*, Athenaeum – Polak & Van Gennepe, Amsterdam, 2008.
- GRANT, N., *Zo leefde men in het oude Rome.*, Proost NV, Turnhout, 2001.
- FARROW, A., *Het oude Rome.*, Time-Life Boeken B.V., Amsterdam, 1994.
- PECCATORI, S. en ZUFFI, S., *Het oude Rome.*, Roularta Books NV, Roeselare, 2001.
- MOATTI, C., *Op zoek naar het oude Rome.*, Unieboek BV, Houten, 1991.
- VAN DAELE, B., *Het Romeinse leger.*, Uitgeverij Davidsfonds, Leuven, 2003.
- WHITTOCK, M., *Colosseum & Forum Romanum.*, Ars Scribendi BV, Harmelen, 2003.
- ADKINS, L. en ADKINS, R., *Het oude Rome.*, Librero BV, Kerkdriel, 2002.

6.2 Video's

HYPERLINK	ONDERDEEL	PLAATS IN BOEK
https://www.youtube.com/watch?v=juWYhMoDTN0&spfreload=10	A glimpse of teenage life in ancient Rome - Ray Laurence	Gezin en opvoeding Bladzijde 17
https://www.youtube.com/watch?v=v31sXoATz5Y	Ben Hur – The Chariot Race	Wagenrennen Bladzijde 10
https://www.youtube.com/watch?v=JIWy9Wg7RfY&spfreload=10	Guide to Gladiator fight training - BBC History	Gladiatoren Bladzijde 7
https://www.youtube.com/watch?v=kpa_1kflBHU	Hoe schopte je het in het oude Rome van slaaf tot gladiator?	Gladiatoren (extra) Bladzijde 8
http://splash.abc.net.au/home#!/media/1531891/growing-up-roman	Het Romeins gezin, Romeinse namen en de Romeinse school	Verdeeld over de Gezin en opvoeding

6.3 Afbeeldingen

HYPERLINK	ONDERDEEL	PLAATS IN BOEK
http://www.giantbomb.com/images/1300-1373536	Afbeelding gladiator met leeuw	Hoofdstuk inleiding 1
https://www.flickr.com/photos/tkandell/85548904/in/photostream/	Bord portret Romeins gezin	Hoofdstuk inleiding 2
http://ed.ted.com/lessons/a-glimpse-of-teenage-life-in-ancient-rome-ray-laurence	Video opvoeding Lucius	Hoofdstuk 2
http://www.shedexpedition.com/roman-baths/	Afbeelding rond band thermen	Galerij thermen
http://www.lookandlearn.com/history-images/A004059/Roman-Baths	Afbeelding ontmoeten bij thermen	Galerij thermen
http://www.3dhistoryvirtualtour.com	Website met zicht in Colosseum	Link naar de website bij 'brood en spelen'
http://www4.wittenberg.edu/academic/hist/crom/image/Roman/carabath.jpg	Afbeelding thermen	Sectie hoofdafbeelding thermen
https://www.youtube.com/watch?v=v31sXoATz5Y	Video paardenrennen	Sectie over wagenrennen
http://imperium-romanum-europa.npage.de/kultur/familienstruktur.html	Afbeelding familie structuur	Opvoeding en gezin
http://www.brighthubeducation.com/history-homework-help/123138-stylus-quill-and-pen-short-history-on-writing-instruments/#imgn_3	Afbeelding stylus	Romeins onderwijs
http://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Senate	Afbeelding senator	Romeins onderwijs
http://classconnection.s3.amazonaws.com/739/flashcards/613123/jpg/picture74.jpg	Afbeelding Romeins appartement	Bevraging video Lucius
http://en.clipdealer.com/preview/image/001/744/551/previews/3--1744551-handsome%20Gladiator%20roman%20goddess%20body%20torso%20running%20modling%20underear%20sexy.jpg	Afbeelding lopen	Bevraging video Lucius
http://www.tiptoplifestyle.com/wp-content/uploads/2014/05/lake-swimming.jpg	Afbeelding zwemmen	Bevraging video Lucius
http://www.padfield.com/bible-times/roman-army/images/roman-army-sword-fight.jpg	Afbeelding vechten	Bevraging video Lucius
http://www.casinoslive.com/blog/wp-content/uploads/2013/09/ancient-gambling.jpg	Afbeelding gokken	Bevraging video Lucius
http://shelton.berkeley.edu/mymyth/picsRome/AeneasBernini.jpg	Afbeelding standbeeld Aeneas	Bevraging video Lucius
http://www.forumtraiani.de/wp-content/uploads/strigilis_eisen_2703.jpg	Afbeelding strigilis	De thermen

https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/f5/2b/47/f52b47e826e81fbb88015727a2ff3ee7.jpg	Afbeelding circus maximus	Brood en spelen
http://www.culturekiosque.com/art/exhibiti/rhegladiators.html	Tekst gladiatoren	Wie zijn de gladiatoren?
http://impressivemagazine.com/wp-content/uploads/2013/06/Gladiator_training.jpg	Afbeelding training gladiatoren	Wie zijn de gladiatoren?
http://www.tribunesandtriumphs.org/gladiators/gladiator-training.htm	Tekst gladiatoren	Gladiator worden
http://www.crystalinks.com/romesports1.jpg	Afbeelding worstelen	Sport
http://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_ancient_Rome#/media/File:Casale_Bikini.jpg	Afbeelding sport vrouwen	Sport
http://romanslavery.weebly.com/uploads/1/0/6/3/1063551/9659273.jpg?267	Afbeelding slavenmarkt	gezin
http://www.destijlmeiden.nl/wp-content/uploads/TARIEF-telraam.jpg	Afbeelding telraam	Romeinse school
http://thegermanstandard.com/wp-content/uploads/2014/08/Finger-counting.jpg	Afbeelding vinger tellen	Romeinse school
http://www.veluwereclame.nl/product_images/t/928/686608_EX_96132_zoom.jpg	Afbeelding rekenmachine	Romeinse school
http://madeworthy.com/wp-content/uploads/stones.jpg	Afbeelding telstenen	Romeinse school
http://www.photl.com/300486.html?p=5643	Afbeelding pen en papier	Romeinse school
http://mummy.popapostle.com/images/episodes/Rise-of-a-Warrior/papyrus.jpg	Afbeelding papyrus	Romeinse school
http://media.virbcdn.com/cdn_images/resize_1024x1365/fb/9e4620ea41c81b5d-IMG_6594.JPG	Afbeelding was tablet	Romeinse school
https://i-msdn.sec.s-msft.com/dynimg/IC106390.gif	Afbeelding woord	Romeinse school
http://www.the-colosseum.net/images/Colosseum-model%20civ%20romana.jpg	Afbeelding Colosseum	Controle sport en ontspanning
http://fc05.deviantart.net/fs70/f/2014/165/c/4/pristine_world_book_illustration_roman_forum_by_joulester-d6gljdw.jpg	Afbeelding Forum	Controle sport en ontspanning
http://www.crystalinks.com/RomanBathhouse2.jpg	Afbeelding Romeinse thermen	Controle sport en ontspanning

7 Bijlagen

Bijlage 1: Lesvoorbereiding 'Sport en ontspanning bij de Romeinen'

LESVOORBEREIDINGSFORMULIER

Naam student: Sam Breemans Opleidingsonderdeel: Geschiedenis Didactische oefening - stageles	Contactpersoon opleidingsinstelling Pedagoog: Tom.Janssen@pxl.be Vakdidacticus: John.Aelbrecht@pxl.be
--	--

Identificatie van de les	
School: Klas (+ aantal lln.): Optie/Richting: A-stroom Vakmentor naam: e-mailadres: telefoon:	Leervak: Geschiedenis Lesonderwerp: Sport en ontspanning bij de Romeinen Datum: Lesuur: Bijlagen: iBooks geschiedenisboek

Situering in het leerplan Leerplannummer: 2009/037 Leerplandoelstelling(en) en leerinhoud(en): A10 Waardering tonen voor fundamentele menselijke waarden in de geschiedenis van de mensheid. S2.1 kent de voornaamste kenmerken van de bestudeerde samenlevingen; (7) (11) S2.5 kan kenmerken van de bestudeerde samenlevingen herkennen in een andere samenleving (bij- voorbeeld de eigen tijd) B2 kan materiële en landschappelijk historische sporen observeren en beschrijven aan de hand van een eenvoudig observatieprotocol B3 kan informatie over de bestudeerde beschavingen en over de eigen tijd opzoeken op basis van concrete opdrachten B12 is nauwkeurig bij het verzamelen, ordenen, analyseren en interpreteren van informatie over de historische en actuele werkelijkheid Eindterm(en) of ontwikkelingsdoel(en): 7 verduidelijken belangrijke kenmerken van onderscheiden maatschappelijke domeinen. 11 leggen tenminste één probleem uit in verband met mens en maatschappij waarmee die samenlevingen werden geconfronteerd. 17 informatie opzoeken over het verleden en het heden op basis van concrete opdrachten, zoals raadplegen van inhoudstafels van handboeken, gebruiken van een geschiedenisatlas, opzoeken

van trefwoorden in referentiewerken, gebruiken van interactieve media, gebruiken van databanken.
19 eenvoudige tekstuele, auditieve, visuele en audiovisuele informatie ordenen inzake:

- tijds kader,
- ruimtelijk kader,
- dimensie socialiteit.

21 diverse informatiebronnen identificeren en in verband brengen met hun ontstaan in tijd en ruimte.

22 aan de hand van gerichte vragen eenvoudige historische informatie kritisch analyseren.

24 leren nauwkeurig zijn bij het verzamelen, ordenen, analyseren en interpreteren van historische gegevens.

VOET (vanaf 2^e jaar):

ICT:

- . 1 hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren;
- . 2 gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier;
- . 3 kunnen zelfstandig oefenen in een door ICT ondersteunde leeromgeving;
- . 4 kunnen zelfstandig leren in een door ICT ondersteunde leeromgeving;
- . 6 kunnen met behulp van ICT digitale informatie opzoeken, verwerken en bewaren;
- . 9 kunnen afhankelijk van het te bereiken doel adequaat kiezen uit verschillende ICT-toepassingen.

Informatie over de didactische beginsituatie

Praktisch (lokaal, materiaal, leraar, school,...)

De leerlingen hebben een iPad ter beschikking met een Wi-Fi verbinding.

De leerkracht heeft een iPad ter beschikking die hij/zij kan projecteren op een scherm.

Leerling (belangstelling, onderlinge relaties, leer- en gedragsproblemen)

Vakinhoudelijk (voorkennis, ervaring,...)

De leerlingen weten hoe de iBooks app werkt en hoe ze aantekeningen maken in de app.

Persoonlijke aandachtspunten

Verwachte knelpunten (!) en differentiatie (inhoudelijk, organisatorisch,...) (vanaf 2^e jaar)

- 1 ICT gerelateerde problemen: iPads die niet werken, platte batterij, problemen met het internet,...
- 2

Doelstellingen

Kennis (K):

+ verwijzing naar nummer van leerplandoel en eventueel VOET

K1: De leerlingen kunnen 5 activiteiten in de Romeinse thermen opsommen.

K2: De leerlingen kunnen zeggen hoeveel bezoekers het Colosseum kan onderbrengen.

K3: De leerlingen kunnen 3 wapens opsommen die de gladiatoren gebruikten.

K4: De leerlingen kunnen het doel van een strigilis verklaren.

K5: De leerlingen kunnen zeggen welke Romeinen aan sport deden.

K6: De leerlingen kunnen minstens 4 sporten opsommen die de Romeinen beoefenden.

Vaardigheden (V):

+ verwijzing naar nummer van leerplandoel en eventueel VOET

- V1: De leerlingen kunnen uit afbeeldingen afleiden over welk tijdverdrif het gaat.
- V2: De leerlingen kunnen de functie van de thermen uitleggen.
- V3: De leerlingen kunnen de functie van het amfitheater uitleggen.
- V4: De leerlingen kunnen de bestudeerde gladiatoren in een videofragment herkennen.
- V5: De leerlingen kunnen vertellen wie gladiator werd.
- V6: De leerlingen kunnen vertellen waarom iemand gladiator werd.
- V7: De leerlingen kunnen de functie van de gladiatorenschool uitleggen.
- V8: De leerlingen kunnen de functie van de paardenrenbaan uitleggen.
- V9: De leerlingen kunnen verklaren wat van de paardenrennen een spektakel maakte.

Attitudes (A):

+ verwijzing naar nummer van leerplandoel en eventueel VOET

- A1: De leerlingen steken hun hand op als ze iets willen zeggen.
- A2: De leerlingen zijn stil als iemand anders aan het woord is.
- A3: De leerlingen gebruiken de tablet enkel voor activiteiten waarvoor ze instructies hebben gekregen.

Leermiddelen (voor leraar en leerling; handboeken, transparanten, werkblaadjes, cursus,...)

Zie bundel afstudeerproject voor leermiddelen en benodigdheden.

Geraadpleegde bronnen (internet, bijkomende handboeken, handleidingen,...)

Zien bundel afstudeerproject voor bronnenlijst.

Te noteren in de schoolagenda

Sport en ontspanning bij de Romeinen.

LESUITWERKING				
Doelstelling n	Tijd	Didactische principes Werkvormen <u>Materiaal</u>	<u>Activiteit leraar</u> Vragen, bijvragen leraar • <u>Activiteit leerlingen</u>	!
Motivatiefase				
A1, A2	5'	<u>Geschiedenisboek in iBooks.</u> Linken met de eigen leefwereld / actualiteit Activeren	<u>Hallo. Neem je iPad erbij en open het geschiedenisboek in iBooks.</u> <u>Laten we eraan beginnen! Wie heeft er een hobby? Of meerdere hobby's?</u> - Leerlingen noemen hobby's op <u>Hadden de Romeinen juist dezelfde hobby's denken jullie?</u> - Nee <u>Waarom niet? Wat kon een Romein niet doen in z'n vrije tijd, wat wij wel nu kunnen?</u> - Skateboarden, gamen, films kijken,... <u>Waarom kunnen ze dit niet?</u> - Die dingen waren nog niet uitgevonden - Er was nog geen elektriciteit <u>Hebben jullie ooit films of documentaires gezien over de romeinen? Of misschien ooit een videogame gespeeld waarin de Romeinen centraal staan?</u> - Ja we zagen de film Gladiator, Asterix en Obelix.. - We spelen Rome total war, Age of Empires.. <u>Wat zijn dan zoal de typische activiteiten die de Romeinen zoal doen in hun vrije tijd?</u> - Gladiatorenspelen - Etc... <u>De Romeinen gingen inderdaad naar de gladiatorenspelen kijken, maar ze deden nog veel meer!</u> <u>Wat ze nog allemaal in hun vrije tijd deden zien we vandaag in deze les.</u>	

<i>Uitvoeringsfase</i>			
A1, A2, A3	10'	<p><u>Geschiedenisboek in iBooks.</u></p> <p>Aanschouwelijkheidsprincipe</p> <p>Individueel werk</p>	<p>De thermen</p> <p><u>Neem je app op bladzijde 2. Kijk eens naar de afbeelding. Wat zegt de titel?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De thermen <p><u>Wat zie je in de afbeelding? Wat lijkt het gebouw te zijn?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het is een groot gebouw met mooie versieringen. - Het gebouw lijkt een zwembad te zijn. <p><u>Dat klopt, in de thermen kon je onder andere zwemmen, maar je kon er nog veel meer dan dat. Swipe maar eens door naar bladzijde 3. We gaan een filmpje kijken over Lucius, een Romeinse jongen. Hij gaat een bezoek brengen aan de thermen. Kijk aandachtig probeer 5 activiteiten te vinden die je in de thermen kan doen. Je mag ook de galerij op bladzijde 4 gebruiken.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Zwemmen - Warme baden - Lauwe baden - Koude baden - Je wassen of laten wassen - Massage - Afspreken met vrienden
K1, V1, V2			
K4		<p>Klassikaal werk</p>	<p><u>Kijk eens naar de afbeelding van het instrument op bladzijde 3. Wat is dit instrument en waar werd het voor gebruikt?</u></p> <p>Het is een strigilis. Hiermee konden ze het vuil van de huid schrapen na het baden.</p> <p><u>Klopt! Neem nu eens een kijkje naar de laatste afbeelding in de galerij over de thermen. Wat valt je op in de afbeelding?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Alles is mooi beschilderd - Er zijn overal felle kleuren - Mooie decoraties <p><u>Zoals we daarstraks al gezegd hebben waren sommige thermen zeer grote en mooie gebouwen. Ze werden gedecoreerd met beelden en schilderijen op de muren.</u></p>

<p>K1, V3</p>	<p>12'</p>	<p>Linken met leefwereld / actualiteit</p>	<p>Brood en spelen</p> <p><u>Wie heeft de film 'Gladiator' al ooit gezien?</u> Leerlingen steken hand op</p> <p><u>Kan je even vertellen waar de film over gaat?</u> Gladiatoren</p> <p><u>Dat klopt. Niet alle details in de film zijn historisch correct, maar het geeft je al een goed idee hoe het eraan toe ging in de arena.</u> <u>Vandaag gaan we eens wat dieper in op de gladiatoren en de gladiatorenspelen. Neem je boek op bladzijde 5. Links bovenaan lezen we een verhaal over Quintus, een Romein. We volgen hem een dag in het amfitheater.</u></p>
<p>V4</p>		<p>Bronnenwerk Aanschouwelijkheidsprincipe</p>	<p><u>Lees de tekst aandachtig. Hierna kijken we een video en moeten jullie enkele vragen oplossen. Je hebt daar de tekst voor nodig.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen lezen de tekst. <p><u>Overloop de vragen over het filmpje alvast een keer. We gaan nu het filmpje kijken.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kijken het filmpje. <p><u>Los nu de vragen op onder het filmpje</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen lossen de vragen op. <p><u>Je zag net een gladiatorengevecht in één van de bekendste amfitheaters. Weet je hoe dit amfitheater heet?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het Colosseum
<p>K2</p>		<p>Individueel werk</p>	<p><u>Inderdaad! Raak de afbeelding van het Colosseum op bladzijde 5 maar eens aan. Je komt op een website terecht waar je binnen in het Colosseum kan kijken! Je kan op de witte kruisjes duwen voor een ander perspectief. Kijk eens 2 minuutjes rond.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen verkennen het Colosseum. <p><u>Hoeveel personen konden het Colosseum tegelijkertijd bezoeken, denk je?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen schatten de capaciteit van het Colosseum. <p><u>Er pasten tot wel 50.000 toeschouwers in het Colosseum! Dat brengt natuurlijk een hele drukte met zich mee. Als je goed kijkt kan je in de tribunes allerlei openingen zien. Deze kwamen uit op een slim ontworpen</u></p>

<p>V5</p> <p>V6</p> <p>V7</p>	<p>10'</p>	<p>Klassikaal werk</p> <p>Activeren</p> <p>Individueel werk</p> <p>Klassikaal werk</p>	<p><u>gangensysteem waardoor iedereen tegelijk naar binnen en buiten kon gaan, net zoals in een voetbalstadion. Bovenaan zie je zeilen gespannen. Deze konden in- en uitgeklapt worden om de zon tegen te houden in de hete middaguren.</u></p> <p>Wie zijn de gladiatoren?</p> <p><u>Jullie hebben nu wat over het amfitheater geleerd, maar hoe zit het nu met de gladiatoren zelf? Wie zouden die gladiatoren zijn en werden ze vrijwillig gladiator? Swipe even door naar bladzijde 6!</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen swipen naar bladzijde 6. <p><u>Lees de tekst 'Wie zijn de gladiatoren?' Zo meteen stel ik er enkele vragen over.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen lezen de tekst 'Wie zijn de gladiatoren?' <p><u>Kon iedereen gladiator worden?</u> Eerst waren het enkel slaven, misdadigers of krijgsgevangenen van Rome, na de eerste eeuw na Christus konden ook vrije mensen gladiator worden.</p> <p><u>Waarom wilde iemand gladiator worden?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Sommigen vochten voor hun vrijheid, anderen voor de populariteit die de gevechten met zich meebrachten. - Je kon er erg rijk van worden. <p><u>Wat was een nadeel als je ervoor koos om gladiator te worden?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De meesten haalden hun 30 jaar niet. <p><u>Prima! Lees nu het de korte tekst 'Gladiator worden' even. Ook hier stel ik enkel vragen over.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen lezen de tekst. <p><u>Had het veel nut om zomaar de arena in te stappen als gladiator?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nee, je moest eerst trainen in een gladiatorenschool. <p><u>Wat deden ze zoal in die scholen?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ze leerden verschillende vechtstijlen en ze leerden met verschillende wapens om te gaan. <p><u>Van wie leerden ze dit allemaal?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Van gladiatoren die hun pensioen haalden.
-------------------------------	------------	---	--

<p>K3</p> <p>5'</p>			<p><u>Zeer goed. Swipe even door naar bladzijde 7. We gaan naar een filmpje kijken. Terry Jones, een komiek uit Engeland vroeg zich ook af hoe het eraan toe ging in een gladiatorenschool. Om dat uit te zoeken ging hij er op bezoek.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kijken het filmpje over de gladiatorenschool. <p>De wagenrennen</p> <p><u>Net zoals de gladiatorensporten was het wagenrennen een spectaculaire show. We kijken even naar het filmpje.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kijken het filmpje. (Het filmpje duurt 4 minuten maar het is niet noodzakelijk dit volledig te bekijken.) <p><u>Kan iemand na het filmpje vertellen wat het wagenrennen was?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het was een race met karretjes waarvoor paarden werden gespannen. <p><u>Inderdaad. De mannen moesten zo snel mogelijk zeven rondjes rijden. Waarom was het zo spannend?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Omdat het een zeer gevaarlijke race was. <p><u>De race was érg gevaarlijk. Veel mannen stierven omdat ze tegen de muur reden of vertrappeld werden door de paarden. Verliep alles eerlijk?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nee, de mannen botsen tegen elkaar met de karretjes en duwen elkaar tegen de muren. <p><u>Het ging er allesbehalve eerlijk aan toe. Alles was toegelaten om je tegenstander uit te schakelen. Daarom was het ook zo'n spektakel. Maar net zoals de gladiatoren konden de mannen beroemd en rijk worden.</u></p>	
<p>V8</p>				
<p>V9</p>				
<p>K5</p>				
<p>K6</p> <p>5'</p>		<p>Aanschouwelijk heidsprincipe</p> <p>Aanschouwelijk heidsprincipe</p>	<p>Sport</p> <p><u>Als je denkt dat de Romeinen alleen ontspanning halen uit bloederig spektakel, dan heb je het toch mis. Net zoals ons konden de Romeinen zich verdiepen in sport. Lees de tekst op bladzijde 11 en bekijk de galerij op bladzijde 12. Zo meteen stel ik enkele vragen.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen lezen de tekst. <p><u>Wie deed er aan sport in Rome?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Iedereen: De armen, de middenklassen en de rijken. <p><u>Was sport enkel iets voor mannen of ook voor vrouwen? Waar zie je dat?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het was ook voor vrouwen. Dat zie je op de afbeelding op bladzijde 11. <p><u>Welke sporten beoefenden de Romeinen zoal?</u></p>	

			- Balspelen, boksen, worstelen, zwemmen, hardlopen, verspringen, speerwerpen,..	
Afrondingsfase				
A3	3'	Herhalingsprincipe Individueel werk <u>Geschiedenisboek in iBooks.</u>	<p><u>Om te controleren wat jullie hebben onthouden van deze les mogen jullie de controlevragen oplossen op bladzijde 13.</u></p> <p>- De leerlingen lossen de controlevragen op.</p> <p><u>Goed gewerkt!</u></p>	

Bijlage 2: Lesvoorbereiding 'Gezin en opvoeding bij de Romeinen'

LESVOORBEREIDINGSFORMULIER

Naam student: Sam Breemans Opleidingsonderdeel: Geschiedenis Didactische oefening - <u>stageles</u>	Contactpersoon opleidingsinstelling Pedagoog: Tom.Janssen@pxl.be Vakdidacticus: John.Aelbrecht@pxl.be
---	--

Identificatie van de les	
School: Klas (+ aantal lln.): Optie/Richting: A-stroom Vakmentor naam: e-mailadres: telefoon:	Leervak: Geschiedenis Lesonderwerp: Gezin en opvoeding bij de Romeinen Datum: Lesuur: Bijlagen: iBooks app

Situering in het leerplan Leerplannummer: 2009/037 Leerplandoelstelling(en) en leerinhoud(en): S1.3 kan begrippen van socialiteit gebruiken in de context van de bestudeerde samenleving (1) S2.1 kent de voornaamste kenmerken van de bestudeerde samenlevingen; (7) (11) S2.2 kan ten minste één probleem van de mens of de maatschappij in de bestudeerde samenlevingen uitleggen; (11) S2.5 kan kenmerken van de bestudeerde samenlevingen herkennen in een andere samenleving (bij- voorbeeld de eigen tijd); B1 kan diverse informatiebronnen identificeren (soort en inhoud) en situeren in tijd, ruimte en maatschappelijk domein; (21) B2 kan materiële en landschappelijk historische sporen observeren en beschrijven aan de hand van een eenvoudig observatieprotocol; (18) B3 kan informatie over de bestudeerde beschavingen en over de eigen tijd opzoeken op basis van concrete opdrachten; (17, 24*) B12 is nauwkeurig bij het verzamelen, ordenen, analyseren en interpreteren van informatie over de historische en actuele werkelijkheid; * (24*) Eindterm(en) of ontwikkelingsdoel(en): 7 verduidelijken belangrijke kenmerken van onderscheiden maatschappelijke domeinen. 8 tonen aan dat er onderlinge verbanden en wisselwerkingen binnen en tussen die domeinen bestaan. 11 leggen tenminste één probleem uit in verband met mens en maatschappij waarmee die samenlevingen werden geconfronteerd.
--

17 informatie opzoeken over het verleden en het heden op basis van concrete opdrachten, zoals raadplegen van inhoudstafels van handboeken, gebruiken van een geschiedenisatlas, opzoeken van trefwoorden in referentiewerken, gebruiken van interactieve media, gebruiken van databanken.
 18 materiële en landschappelijke historische getuigen observeren en beschrijven aan de hand van een eenvoudig observatieprotocol.
 19 eenvoudige tekstuele, auditieve, visuele en audiovisuele informatie ordenen inzake: - tijds kader, - ruimtelijk kader, - dimensie socialiteit.
 24 leren nauwkeurig zijn bij het verzamelen, ordenen, analyseren en interpreteren van historische gegevens.

VOET (vanaf 2^e jaar):

ICT:

- . 1 hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren;
- . 2 gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier;
- . 3 kunnen zelfstandig oefenen in een door ICT ondersteunde leeromgeving;
- . 4 kunnen zelfstandig leren in een door ICT ondersteunde leeromgeving;
- . 6 kunnen met behulp van ICT digitale informatie opzoeken, verwerken en bewaren;
- . 9 kunnen afhankelijk van het te bereiken doel adequaat kiezen uit verschillende ICT-toepassingen.

Informatie over de didactische beginsituatie

Praktisch (lokaal, materiaal, leraar, school,...)

De leerlingen hebben een iPad ter beschikking met een Wi-Fi verbinding.

De leerkracht heeft een iPad ter beschikking die hij/zij kan projecteren op een scherm.

Leerling (belangstelling, onderlinge relaties, leer- en gedragsproblemen)

Vakinhoudelijk (voorkennis, ervaring,...)

De leerlingen weten hoe de iBooks app werkt en hoe ze aantekeningen maken in de app.

Persoonlijke aandachtspunten

Verwachte knelpunten (!) en differentiatie (inhoudelijk, organisatorisch,...) (vanaf 2^e jaar)

3 ICT gerelateerde problemen: iPads die niet werken, platte batterij, problemen met het internet.

4 ...

Doelstellingen

Kennis (K):

+ verwijzing naar nummer van leerplandoel en eventueel VOET

K1: De leerlingen kunnen verklaren wie er aan het hoofd van een Romeins gezin staat.

K2: De leerlingen kunnen verklaren welke rechten en verantwoordelijkheden de pater familias had.

K3: De leerlingen kunnen opsommen welke personen tot een Romeins gezin behoren.

K4: De leerlingen kunnen 4 manieren van discriminatie van de Romeinse vrouw opsommen.

K5: De leerlingen kunnen de term 'stylus' verklaren.

K6: De leerlingen kunnen zeggen waar de Romeinse leerlingen op schreven.

K7: De leerlingen kunnen het woord 'calculator' in de Romeinse zin verklaren.
K8: De leerlingen kunnen de term 'bulla' verklaren.

Vaardigheden (V):

+ verwijzing naar nummer van leerplandoel en eventueel VOET

V1: De leerlingen kunnen de verschillende personen in een Romeins gezin benoemen volgens hun rang.

V2: De leerlingen kunnen het Romeins namensysteem in eigen woorden uitleggen.

V3: De leerlingen kunnen de verschillen uitleggen tussen de rechten van een Romeinse vrouw en een hedendaagse Vlaamse vrouw.

V4: De leerlingen kunnen het Romeins onderwijs vergelijken met het Belgisch onderwijs.

V5: De leerlingen verklaren wat de Romeinse kinderen van hun ouders leren.

Attitudes (A):

+ verwijzing naar nummer van leerplandoel en eventueel VOET

A1: De leerlingen steken hun hand op als ze iets willen zeggen.

A2: De leerlingen zijn stil als iemand anders aan het woord is.

A3: De leerlingen gebruiken de tablet enkel voor activiteiten waarvoor ze instructies hebben gekregen.

Leermiddelen (voor leraar en leerling; handboeken, transparanten, werkblaadjes, cursus,...)
Zie bundel afstudeerproject voor leermiddelen en benodigdheden.

Geraadpleegde bronnen (internet, bijkomende handboeken, handleidingen,...)
Zien bundel afstudeerproject voor bronnenlijst.

Te noteren in de schoolagenda

Gezin en opvoeding bij de Romeinen.

LESUITWERKING			
Doelstelling n	Tijd	Didactische principes Werkvormen <u>Materiaal</u>	<u>Activiteit leraar</u> Vragen, bijvragen leraar • <u>Activiteit leerlingen</u>
Motivatiefase			
A1, A2, A3	5'	<u>Geschiedenisboek in iBooks.</u> Activiteitsprincipe Linken met actualiteit/ eigen leefwereld Individualiseren Klasactiviteit	<u>Hallo iedereen!</u> <u>Neem je tablet er maar bij. We beginnen op bladzijde 14.</u> <u>Als ik zo nieuwsgierig mag zijn om het jullie te vragen: Met hoeveel zijn jullie bij je thuis?</u> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Leerlingen zeggen met hoeveel zij thuis zijn.</u> <u>Als er bij jouw thuis belangrijke beslissingen genomen worden, wie doet dat dan? Je papa, je mama of allebei? Denk maar aan belangrijke beslissingen over het huis, over de auto, over jullie opvoeding.</u> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Dit antwoord zal hoofdzakelijk 'allebei' zijn.</u> <u>Steeds meer getrouwde koppels kiezen ervoor om te scheiden. Wat gebeurt er na zo'n scheiding? Wie krijgt wat?</u> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De eigendommen worden verdeeld.</u> <u>Indien het koppel kinderen heeft, wat gebeurt er dan met hen?</u> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De ouders krijgen hoederecht en zien de kinderen beurtelings.</u> <u>De mannen en vrouwen krijgen dus even veel na de scheiding. Ieder krijgt de helft van de spullen en ieder mag de kinderen even veel zien. Wat zegt dat over de mensenrechten in ons land vandaag? Heeft één persoon meer rechten dan de ander?</u> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Nee, iedereen heeft dezelfde rechten, zowel mannen als vrouwen.</u> <u>Dat klopt! Gelukkig hebben wij gelijke rechten voor iedereen. Is dat in elk land ter wereld van toepassing?</u> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Nee.</u> <u>Kan iemand mij misschien een voorbeeld geven van ongelijke rechten?</u> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Vrouwen mogen niet overal stemmen</u> • <u>Niet alle kinderen kunnen onderwijs volgen</u> <u>Opmerking: Dit kan een moeilijke vraag zijn. Deze vraag zal niet in elke klas een antwoord krijgen.</u> <u>In verschillende delen ter wereld mogen vrouwen niet gaan stemmen. Eigenlijk mogen de Belgische vrouwen ook nog niet zo lang stemmen, want dat is pas toegelaten sinds 1948!</u>

			<p><u>In verschillende landen mogen kinderen niet naar school of moeten ze zelfs werken. Stel je maar eens voor dat jullie op dit moment aan het werk waren. In België is kinderarbeid gelukkig verboden.</u></p> <p><u>Zo zie je dat de rechten en gewoonten vaak verschillen in tijd en ruimte. Hoe dat bij de Romeinen was, dat zien we vandaag!</u></p>
<i>Uitvoeringsfase</i>			
A1, A2, A3	10'	<p><u>Geschiedenisboek in iBooks.</u></p> <p>Actualiseren</p>	<p><u>Het Romeins gezin</u></p> <p><u>Een gemiddeld Vlaams gezin telt 1 tot 2 kinderen. In Congo krijgt elke vrouw gemiddeld 6 kinderen! Zo zie je dat het gemiddeld aantal kinderen veranderlijk is van plaats tot plaats.</u></p> <p><u>Maar ook in de tijd verschilt dit! Vandaag bekijken we de Romeinse tijd!</u> <u>Bekijk het filmpje op bladzijde 15. Gebruik het filmpje en de tekst op bladzijde 16 om de afbeelding op bladzijde 15 te vervolledigen. Dit doe je door de namen onderaan op de juiste persoon of personen te slepen.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De leerlingen bekijken het filmpje en lezen de tekst.</u> • <u>De leerlingen vervolledigen de afbeelding op bladzijde 15.</u> <p><u>We zullen de antwoorden even overlopen.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De antwoorden worden kort overlopen met de leerlingen.</u>
K1 K2 K3 V1		<p>Aanschouwelijk heidsprincipe</p> <p>Individueel werk</p>	
V2	7'	<p>Aanschouwelijk heidsprincipe</p>	<p><u>Romeinse namen</u></p> <p><u>Net zoals het aantal kinderen veranderen de populaire namen in tijd en ruimte. De populaire namen in België verschillen bijvoorbeeld heel wat met die van China.</u> <u>Maar de namen veranderden ook doorheen de tijd.</u></p> <p><u>Overloop de vragen onderaan pagina 17 en bekijk dan het filmpje. Zo ontdek je welke namen populair waren in Rome.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De leerlingen bekijken het filmpje over de Romeinse namen.</u> • <u>De leerlingen lossen de vragen op.</u> <p><u>Welke naam zou jij gehad hebben?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Leerlingen vertellen hun naam volgens het Romeins systeem.</u>

<p>V4</p> <p>V4 K5, K6, K7</p> <p>V5 K8</p>		<p>Aanschouwelijk heidsprincipe Individueel werk</p> <p>Klaswerk</p>	<p>21.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De leerlingen bekijken het filmpje en lezen de tekst.</u> • <u>De leerlingen lossen de vragen op bladzijde 21 op.</u> <p><u>We overlopen de antwoorden op bladzijde 21 even.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De antwoorden worden kort nabesproken.</u> <p><u>Een dag in het leven van een Romeinse tiener.</u></p> <p><u>We bekijken even een video over Lucius. Lucius is een Romeinse jongen. We volgen hem een dag doorheen de stad.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De leerlingen kijken de video over Lucius.</u> <p><u>Los de vragen op in de controle op bladzijde 23.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De leerlingen lossen de vragen op.</u> <p><u>We overlopen de antwoorden even.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De antwoorden worden kort besproken.</u> 	
Afrondingsfase				
<p>A1, A2, A3</p>	<p>3'</p>	<p>Herhalingsprincipe <u>Geschiedenisboek in iBooks.</u> Individueel + klassikaal werk</p>	<p><u>Om te controleren wat jullie al hebben onthouden van deze les kan je de controlevragen op bladzijde 22 oplossen.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De leerlingen lossen de controlevragen op.</u> <p><u>We overlopen de vragen nog even.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>De antwoorden worden kort besproken.</u> 	